

**Башкорт теле һәм әҙәбиәте буйынса район олимпиадыны
һорауҙары һәм эштәре
2021-2022 уҡыу йылы**

10-11 синыф

1. «Ай, Уралым, Уралым...» - әсәрҙе дауам итеп, тәүге строфаһын яттан яҙығыҙ. Әсәрҙең жанрын билдәләгеҙ.
2. Башкорт халыҡ ижадынан әкиәт батырҙары исемдәрен яҙығыҙ.
3. Күренекле ижади шәхестәрҙең һөнәрҙәрен асыҡлағыҙ (йырсы, рәссам, курайсы, композитор):
 - а) Әхмәт Лотфуллин - ...;
 - б) Ишмулла Дилмөхәмәтов - ...;
 - в) Хөсәйен Әхмәтов - ...;
 - г) Фәрит Бикбулатов - ...;
4. Аллегория тип нимәгә әйтәләр? Бер миҫал китерегеҙ.
5. 1932 йылда Салауат районында Аркауыл ауылында тыуа. «Табыныу» поэмаһы өсөн Салауат Юлаев премияһына лайыҡ була. 1977 йылда вафат була» - бында һүз кем хаҡында бара, уның билдәле әсәрҙәрен яҙығыҙ.
6. Камыр батыр, Уғатар батыр, Күлуртлар батыр – былар кемдәр, исемлектә дауам итегеҙ.
7. Силәбе өлкәһендә тыуып үскән биш күренекле шағирҙы яҙығыҙ.
8. Әҙәби әсәрҙе арттырып, шаштырып һүрәтләү нисек атала?
9. «Халкының сәскә күңеленән ынйы йыйыусы» шағирҙың исемен атағыҙ. Уның ниндәй әсәрҙәре һеҙҙең хәтерегеҙгә уйылып калды?
10. Һабрау сәсэн ниндәй эпостың геройы:
 - а) «Урал батыр»; б) «Изгеүкәй менән Моразым»; в) «Аҡбузат».
11. Бирелгән һорауҙарға төрлө төр кушма һөйләмдәр менән тулы яуап бир.

Ғайләндә кемдәрен бар? Атай-әсәйендең, олатай-өләсәйендең исемдәре нисек, уларҙың исемдәре нимә аңлата? Үҙендең исемен нимә аңлатканын беләһеңме? Исемдә һиңә кем бирҙе? Уйлап кара, һиңә һиңә был исемдә биргәндәр икән? Нисек уйлайһың, һинен исемен есемәң тура киләме?

Ғаиләндә ял көндәрен, байрамдарзы нисек үткәрәһегез? Үз-ара ниндәй телдә һөйләшәһегез? Дустарың, класташтарың менән ниндәй телдә аралашаһың? Ниндәй телдә уйлайһың?

Үзендең яуаптарыңдан сығып ниндәй һығымта яһай алаһың?

12. Телде өйрәнеү, һүз, тел менән бәйлә ниндәй һөнәрҙәр беләһең, һанап кит.

13. Һанап сыҡкан һөнәрҙәргә эйә булған ниндәй шәхестәргә беләһең, исемдәрен яҙ.

14. **Тел** һәм **телмәр** һүзҙәренең айырмаһын аңлат/тәржемә ит. Улар менән диалог төзө.

15. **Тел** һүзенән тамырзаш һүзҙәр яһа. Яһалма һүзҙәрҙең яһалыу юлын билдәлә, улар менән һөйләмдәр төҙөп яҙ. Уларҙы тәржемә ит.

16. **һүз, тел** һүзҙәренән сифаттар ярҙамында һүзбәйләнештәр төзө, уларҙы тәржемә ит.

17. **Үз һүзле, һүз оҫтаһы, тел бәҫтәһе, күп һүзле** тип ниндәй кешеләргә әйтәләр? Бындай һүзбәйләнештәр нисек атала? Уларҙың мәғәнәһен бер һүз менән асыҡлап булламы?

18. Тура телмәр һәм ситләтелгән телмәр тураһында нимә беләһең, яҙып кит. Схемалар ярҙамында тура телмәр эргәһендә тыныш билдәләп куйылышын аңлат. Миҫалдар килтер.

19. **Тел** йәки **һүз** тураһында ниндәй мәкәлдәр, әйтемдәр беләһең, иҫләп яҙ.

20. Йөз күрке – һаҡал, һүз күрке – мәкәл, - тигән мәкәлдә нисек аңлайһың. Мәкәлдең мәғәнәһен аңлатып ҡыҫка инша яҙ.

**Башкорт теле һәм әҙәбиәте буйынса район олимпиадыны
һорауҙары һәм эштәренә яуаптар
2021-2022 уҡыу йылы**

10-11 сыныф

1. Ай, Уралым, Уралым,
Уралым, яткан Уралым,
Илгә дошман килгәндә
Ышыҡ булған Уралым,
Ил һаҡлаған коралым.
(жобайыр)
2. Урал батыр, Алпамыша, Ҡамыр батыр, Иргәйел ...
3. а) рәссам; б) журайсы; в) композитор; г) йырсы.
4. Аллегория тип кинәйә менән ситләтеп әйтеүгә нигезләнгән һүрәтләү сараһы атала, мәсәлән, М. Ғафури «Һарыҡты кем ашаған» мәсәле.
5. Рәми Ғарипов – халыҡ шағиры, «Аманат», «Туған тел», «Урал йөрәге».
6. Ҡамыр батыр, Уғатар батыр, Күлуртлар батыр, Ертыңлар батыр, Урал батыр – былар башҡорт халыҡ әкиәттәре геройҙары.
7. А.Инан, К.Даян, Ғ.Сәләм, М.Хәй, К.Кинйәбулатова.
8. Гипербола.
9. Р. Ғарипов.
10. б)
11. һорауҙарға төрлө төр ҡушма һөйләмдәр менән тулы яуаптар.
үә. Филолог, лингвист, фолклорсы, телсе, тел белгесе, тәржемәсе, яҙыусы, шағир, һ.б.
13. Уҡыусылар тапкан исемдәр/ Ә.Сөләймәнов, Р.Бикбай, Ф.Хисамитдинова, Ф.Ғөбәйзуллина һ.б.
14. Тел – язык, телмәр - речь. Балалар төзөгән диалог.
15. тел – тел-се, тел-мәр, ауыз-тел
16. Йылы һүз – теплое слово әсә теле – родной язык
тоғро һүз – справедливая речь ҡатмарлы тел – сложный язык
тура һүз – прямое слово үле тел – мертвый язык
күп һүз - многословие сит тел – иностранный язык
17. Үз һүзле – арҡыры/своенравный, һүз оҫтаһы-языусы/писатель, оратор, тел бәстәһе-балабол, күп һүзле-многословный. Бындай һүзбәйләнештәр фразеологизм тип атала.
18. Бүтән кеше телмәрен һүзмә-һүз биреү тура телмәр тип атала, ә йөкмәткеһе генә бирелһә, ситләтелгән телмәр тип атала.

19.Теле юктың – иле юк, иле юктың – көнө юк. Тел кылыстан үткер.
Телен тыйған – акыллы.

20.Мәкәл буйынса кыска инша

**Вопросы и задания районной олимпиады по башкирскому языку
и литературе для учащихся 10-11 класса
2021-2022 учебный год**

1. Продолжите и напишите по памяти первую строфу данного произведения. Определите его жанр.
2. Назовите героев башкирских народных сказок.
3. Определите, какие области искусства представляют данные творческие личности (певец, художник, кураист, композитор):
 - а) Ахмет Лутфуллин - ...;
 - б) Ишмулла Дилмухаметов - ...;
 - в) Хусаин Ахметов - ...;
 - г) Фарит Бикбулатов -
4. Аллегория — это ... , и, например,
5. Установить, к какому поэту относятся выдержки из биографии?
6. Определить, из каких произведений перечисленные герои?
7. Назвать имена пяти известных поэтов-выходцев из Челябинской области.
8. Определить художественный прием.
9. Назовите поэта, который «собирал нектар из души народа». Какие его произведения больше всех впечатлили Вас?
10. Определите: Хабрау сэсэн – герой из какого эпоса:
А) «Урал батыр»; б) «Идеукай и Мурадым»; в) «Акбузат».
11. Ответьте на вопросы, используя разные типы сложных предложений.
12. Перечислите профессии, связанные с изучением языка.
13. Назовите имена известных специалистов в данной отрасли.
14. Определите степень расхождения семантики данных слов. Переведите слова, составьте диалог с использованием данных слов.
15. Подберите к указанному слову однокоренные слова. Определите способ их образования. Составьте с ними предложения.
16. Составьте словосочетания с данными словами. Переведите их на русский язык. Составьте предложения с каждым из них.
17. Можно ли одним словом объяснить значение данных словосочетаний. Как называются подобные устойчивые сочетания слов?
18. Что вы знаете о прямой и косвенной речи? С помощью схем объясните постановку знаков препинания в предложениях с прямой речью.
19. Вспомните и запишите пословицы и поговорки о языке, слове.
20. Объясните, как вы понимаете данную пословицу. Напишите мини-сочинение.

ТВОРЧЕСКАЯ РАБОТА

Бирелгән бер теманы үзегез һайлап, иңша язығыз

«Тыуған ерем алтын бишек»

«Минен яраткан шағирым Рәми Ғарипов»

«Көслө берзе – белемле менде йығыр»

Напишите сочинения на предложенные темы:

«Родина моя – золотая колыбель»

Мой любимый поэт Рами Гарипов

«Сильный - одного, образованный тысячу победит».